

Liisa Lulu

”KÄDET IRTI VIETNAMISTA!” Vietnamin puolesta taisteleva nuoriso

”Mä pidän itseäni hirveen vahvasti Vietnamin sodan kasvattina”, on eräs 1960–70-lukujen nuori, entinen taistolainen kuvannut nuoruuden maailmankatsomustaan.¹ Vietnamin sota oli ensimmäinen mediasota, joka kosketti myös kaukaisessa Suomessa, yhteiskuntaluokkaan, ikään ja sukupuoleen katsomatta. Erityisesti se vaikutti moniin keskiluokkaisiin nuoriin, joiden olohuoneisiin sodan uhrit tunkeutuivat television välityksellä – yksi heistä muistaa edelleen 15-vuotiaana teinityttönä televisiossa näkemänsä napalminpommituskuvat.² Median globalisoituminen aiheuttikin sen, että reaaliaikainen tieto ja kuvallinen materiaali sekä erilaiset vaikutteet levisivät nopeasti ympäri maailmaa. Lisäksi kylmän sodan ilmapiiri, uuden vasemmiston nousu ja maailmanpolitiikan tapahtumat tuottivat nuorison keskuuteen vahvan kansainvälisen solidaarisuuden ilmapiirin.

Vietnamin sodan vaikutusta nuorison aktivoitumisessa ei voi väheksyä. ” - - Se oli kyllä mulle Vietnamin sota se herättäjä, joka johdatti mut edistykselliseen ajatteluun”, on muistellut työväenlaulujen tulkitsijana tunnettu laulaja Annariitta Minkkinen.³

Edistyksellisellä ajattelulla Minkkinen tarkoittanee pasifistista ja yleisvasemmistolaista maailmankatsomusta, jonka moni 1960–70-lukujen nuori otti omakseen. Tämä kokemus, jossa sodanvastainen taistelu laajeni lopulta taisteluksi oikeudenmukaisemman ja solidaarisemman yhteiskunnan ja maailman luomiseksi, vaikuttaa olleen monen 1960–70-luvun nuoren jakama. Samankaltaista vasemmistolaista liikehdintää, jolle oli tyypillistä nimenomaan kylmän sodan ja kapitalististen arvojen vastustus, tapahtui lähes kaikissa länsimaissa.

Poliittisen historian professori, itsekin 1960- ja 70-lukujen nuori, Kimmo Rentola on todennut, että vuosikymmeniä varjosti Suomessa kaksi sotaa: toisaalta kansallisen kriisin, vuoden 1918 sisällissodan käsittely sekä Vietnamin sodan vastustaminen kansainvälisen nuorison rinnalla.⁴ 1960-lukua ja aktivismia kuvaa kansainvälisyys, jossa otettiin kantaa Etelä-Afrikan ja Yhdysvaltojen rotusortoa sekä Vietnamin sotaa vastaan yli kansallisten rajojen, universaalisti yhdessä.⁵ Yhdysvaltain imperialistisena nähdyn ulkopolitiikan esimerkki oli Vietnamin sota, jonka vastustamisesta tuli länsimaisen radikaaliliikkeen tärkein yhdistävä tekijä 1960-luvulla. Toisaalta suhtautuminen sotaan myös jakoi liikettä sekä synnytti kiistelyä ja kilpailua solidaarisuustyön kentällä.⁶

Commented [ML1]: voisiko tiheästi tulevia nootteja yhdistää?
Yhdistin nootit 6 & 7

Tässä artikkelissa tarkastelen radikaalia nuorisoa, joka osoitti mieltään Vietnamin sotaa vastaan. Mitä tarkoittaa alun lainaus, jossa kertoja näkee olevansa Vietnamin sodan kasvatti? Mitä kaikkea Vietnamin sota merkitsi nuorille tuona aikana? Seuraan nuorison toimintaa Kansan Arkiston ja Työväen Arkiston kokoelmista poimittujen, Vietnamin sodan vastaista työtä kuvaavien valokuvien avulla. Analysoin, mitä kuvissa näkyy, keitä mielenosoituksiin ja muuhun Vietnam-työhön osallistui ja mitä asioita mielenosoituksissa nostettiin esiin. Kuva-analyysin rinnalle nostan haastatteluissa esiin tulleita, osallistujien kokemia sodan vastustuksen merkityksiä. Kysyn myös, millaista muuta työtä Vietnamin puolesta tehtiin. Lopulta vappuna 1975 kaikki tämä työ päättyi riemuun – vai päättyikö?

Vietnamin ja kansainvälisen solidaarisuuden aika

”Olihan siinä paljon myös sitä, että oli tiettyjä asioita maailmassa, jotka herätti kautta linjan nuorisoo – Vietnamin sota esimerkiksi.”⁷, on Anna-Riitta Minkkinen muistellut. Vietnamin

sodan sanotaan aloittaneen uuden ajan: Vietnam liikkeessä aktiivisesti toiminut Cay Sevón on puhunut Vietnamin ajasta, joka alkoi elokuun 5. päivänä 1964, jolloin Yhdysvallat aloitti Pohjois-Vietnamin pommitukset ja päättyi vappuna 1975, jolloin vapautusarmeija marssi Saigoniin.⁸ On totta, että 1960- ja 70-lukujen nuorilla kasvu aikuisuuteen tapahtui Vietnamin aikana. Kokemus oli globaali, sillä Vietnamin sodan vastustaminen yhdisti aktivistinuoria ympäri maailmaa.

Vietnamin sodasta tuli lännen alistuksen ja kolonialismin symboli kolmannessa maailmassa. Sodanvastainen liike oli yhteinen tekijä aktivisteille ympäri Eurooppaa ja Yhdysvaltoja, vaikkakin heidän mielipiteensä erosivat monessa muussa asiassa. Sodan vastustus, anti-imperialismi ja -kapitalismi sekä kansainvälinen solidaarisuus olivat yhdistäviä tekijöitä eri maiden liikkeille. Kansallisia eroja näkyi taas itse toiminnassa, toimintatavoissa ja mielenosoituksissa.⁹ Vastakulttuuri näkyi nuorison muodissa, esimerkiksi miesten hiusten pitenemisestä. Toisaalta radikaalit ovat korostaneet varsinkin Sadankomiteaa muistellessaan, ettei kyse ollut suinkaan minkään muodin ja ulkomaisten vaikutteiden perässä juoksemisesta, vaan vakaumuksesta. Toinen Sadankomiteaan liittyvän muistelun tyypillinen piirre on tietty älyllisyyden korostaminen: radikaalit näkivät, että pystyivät käsittelemään sodan ja rauhan kysymyksiä aiempia sukupolvia älyllisemmin.¹⁰ Myös sodan vastustaminen sekä rauhantyyntö ja radikalismien teoretisoiminen ja perustelu oli yksi keino erottautua vanhasta ja edeltävistä sukupolvista.

Suomessa keskustelu Vietnamin sodasta ja sodan vastustaminen käynnistyi helmikuussa 1965, kun Yhdysvallat aloitti järjestelmälliset pommitukset Pohjois-Vietnamissa. Ensimmäisen sodanvastaisen mielenosoituksen ajankohdasta Suomessa on eriäviä mielipiteitä, mutta luultavimmin se järjestettiin keväällä 1965.¹¹ Ainakin ensimmäinen

Sadankomitean järjestämä Vietnam-mielenosoitus pidettiin sumuisena maaliskuun 16. päivänä 1965 Yhdysvaltojen Suomen suurlähetystön edessä. Tällöin Yhdysvallat oli aloittanut uuden vaiheen pommituksissa, jota kaikkien nyt jo hieman erimielisten sadankomitealaistenkin oli helppo vastustaa yhdessä.¹² Suhtautuminen sotaan tai ennemminkin sodan vastustamisen tavat olivat jo alkaneet jakaa uutta rauhanliikettä.

Tätä mielenosoitusta todistamassa oli valokuvaaja Yrjö Lintunen, jonka kuvat antavat käsityksen mielenosoituksesta. Lintusen valokuvissa (kuva 1; kuva 2) näkyy valkoisia rauhanmerkkejä mustalla pohjalla. Mielenosoituskylltien teksteistä ei saa selvää, mutta mielenosoituksen paikan ja ajankohdan perusteella voi arvella, että niissä vaadittiin Yhdysvaltoja pois Vietnamista. Mielenosoituksessa jaettiin julkilausumaa, jonka mukaan Yhdysvallat oli ”osaltaan vastuussa Vietnamin kansan kärsimyksistä ja maailmanrauhan vaarantamisesta”.¹³ Mielenosoittajia näyttää olleen paljon: toimittaja Bjarne Nitovuoren mukaan heitä oli noin parisataa henkeä.¹⁴

Ensimmäisessä kuvassa (kuva 1) mielenosoittajat marssivat muurin takana: heistä näkyy muurin takaa vain kyltit, jotka ovat kuvan ottajaan nähden väärin päin, selkä kuvaajaa kohden. Kuva antaa vaikutelman, että mielenosoittajat suljettiin ulos ja niin tavallaan tapahtuikin: mielenosoittajat nimittäin pyrkivät Yhdysvaltain suurlähetystölle, mutta poliisi esti pääsyn lähetystön läheisyyteen.¹⁵ Toisessa kuvassa mielenosoittajat ovat taempana ”horisontissa” kyltteinensä, ja kuvan edustalla, mielenosoittajia vastassa on poliiseja rivissä. Näitä ensimmäisiäkin mielenosoituksia valvottiin, rajattiin ja seurattiin tarkasti.

Tämän ensimmäisen Vietnam-mielenosoituksen jälkeen uusi suomalainen rauhanliike alkoi käydä omaa sisäistä taistoa.¹⁶ Rauhanjärjestöjä jakoi keskustelu Vietnamin

vapautusjärjestöjen aseellisesta auttamisesta. Sadankomitean sisällä kulki jako maltillisten tutkijoiden ja radikaalimpien marssijoiden välillä, mikä ratkesi vuoden 1966 kokouksessa tutkijoiden hyväksi. Marssijat perustivat oman liikkeensä, Vietnamin Ystävyyden Komitean.¹⁷ Tätä kinaa seurasi myös marssijoiden aktiivisempi vastarintatoiminta Vietnamin sotaan ja Yhdysvaltoja vastaan.

Vietnamin sodan vastainen taistelu kiistatta radikalisoi muitakin nuoria. Ajan henkeä on kuvannut Aulikki Oksanen muistellessaan ”Kenen joukoissa seisot?” -laulun syntyä:

Kenen joukoissa seisot? heijastaa suoraan omia tuntojani. Kirjoittamastani rakkausromaanista oli otettu seitsemäs painos, mutta suhtauduin menestykseen varsin ristiriitaisesti. Minua epäilytti se, että rakkaus ”myi niin hyvin”. Kaikkialla hurskasteltiin ja puhuttiin rakkaudesta ohii maailmantilan, Vietnamin sodan ja ihmisten kärsimysten. Tahdoin tehdä pesäeron korulauseisiin ja tekopyhiin ”makeiskoreihin”; hippien kukkaisfilosofia ei sekään tuntunut riittävältä.¹⁸

1970-luvun tunnuskappaleeksi noussut laulu syntyi siis vastaiskuna yleiseen hurskasteluun. Pasifismia ja väkivallattomuutta korostanut rauhanliike, korulauseet ja kukkaisfilosofia alkoivat menettää hohtoaan. Alettiin vaatia sitoutuneempaa toimintaa.

Samankaltainen ilmiö oli näkynyt rauhanliikkeessä jo aiemmin, tutkijoiden ja marssijoiden valtakamppailuna. Sadankomiteassa alkoi ottaa valtaa 1960-luvun lopulla uusi sukupolvi, joka oli kasvanut nuorisoliikkeissä ja kansainvälisten protestiliikkeiden, kuten Tricontin ja Vietnamin sodan vastaisen liikehännän parissa. Tämä sukupolvi uskoi joukkovoimaan. Sekä poliisin että mielenosoittajien otteet olivat koventuneet ja sissirogantiikka alkoi yleistyä: Gandhin ja Martin Luther Kingin rinnalle nostettiin argentiinalainen sissijohtaja Che Guevara.¹⁹ Nämä muokkasivat nuoria suuntaan, jossa väkivallasta ja jyrkimmistä otteista tuli hyväksytympiä. Vuonna 1968 vielä sitoutumaton Jaakko Laakso totesi, ettei pasifisteja löydy kohta kuin oikeistosta.²⁰

Monille nuorille nimenomaan Vietnam toimi väylänä yhteiskunnalliseen aktivismiin, joidenkin kohdalla myös radikalismiin. Cay Sevón on kuvannut, että Vietnam valmensi kaikkiin muihinkin kansainvälisiin taisteluihin: ”Etelä-Afrikan apartheidin vastustamiseen, Espanjan, Portugalin, Kreikan ja Chilen solidaarisuusliikkeisiin, Angela Davisin vapauttamiseen vankilasta, äänekkäiden protestilaulujen tekemiseen ja yliopistodemokratian vaatimiseen.” Näiden taisteluiden hän näkee olleen yhteisiä nuorisolle ympäri maailmaa: ”Tiedettiin, että nuorisoa ympäri maailmaa itki ja iloitsi samaan aikaan ja samoista syistä, vaikka meillä ei internetiä ollutkaan.”²¹ Kuitenkin nimenomaan toimintatavoissa ja teoissa oli eroja, vaikka tavoitteet olivat samat. Suomessakin toiminta jakautui moniin eri järjestöihin ja niin sanottuihin yhden asian liikkeisiin, joille oli ominaista radikaalimpikin suora toiminta vuodesta 1968 lähtien: esimerkiksi ensimmäinen FNL-ryhmä (Front National de libération, Etelä-Vietnamin vapautusrintama) perustettiin vuonna 1968, Suomi-Vietnam -seura 1971 ja Rauhanpuolustajien Vietnamin ystävyyden komitea jo aiemmin 1966.²²

1960- ja 70-luvuilta muistetaan mielellään kansainvälisen solidaarisuuden ilmapiiriä nuorison, mutta myös laajemmin opiskelvan ja työtätekevän väestön keskuudessa.²³ Kansainvälisen solidaarisuuden ilmapiirin olennainen symboli oli nimenomaan Vietnam vuoteen 1975 saakka, mutta myös vuoden 1973 Chilen vallankaappaus ja sitä edeltänyt Allenden aika, Portugalin neilikkavallankumous ja Francon ajan päättyminen Espanjassa olivat tärkeitä merkkipaaluja.

Taisteluun Vietnamin puolesta

Vietnamin sodan vastustaminen ruokki osaltaan tietynlaista sissiro romantiikkaa²⁴, joissakin tapauksissa jopa militarismia. Suomessa opiskelijoiden ja nuorten radikaalien keskuuteen ei kuitenkaan syntynyt väkivaltaista terroriliikettä kuten Saksassa, vaikka siihenkin ilmeisesti olisi ollut aineksia. Länsi-Saksan sosialistisen opiskelijajärjestön puheenjohtaja Karl-Dietrich Wolff vieraili Suomessa ja yritti – huonolla menestyksellä – opettaa suomalaisia vasemmistolaisia osoittamaan mieltään.²⁵ Vuosina 1968–1970 nuorisoradikaalit flirttailivat aktiivisesti väkivallan uhalla sekä sissi- ja vallankumousromantiikalla – poseerasipa Nils Torvalds konepistoolin, tosin leikkiaseen, kanssa *Hufvudstabsladetissa*. Väkiältä jäi keskustelun tasolle.

Vaikka Wolffin opetukset eivät saaneet suomalaisia nuoria suoraan mellakointiin, eivät mielenosoittajien ja poliisin välit olleet järin lämpimät. Poliisi seurasi mielenosoittajia tarkasti. Kansan Arkiston Vietnamin sodan vastaisia mielenosoituskuvia selaillessa huomioni kiinnitti Yrjö Lintusen heinäkuun 1968 mielenosoituksen reportaasikuva, jonka keskiössä on poliisi tahriintuneessa virkapuvussa (kuva 3). Kyseinen kuva onkin yhdestä mellakointiin päätyneestä, Yhdysvaltain kansallispäivänä 4. heinäkuuta 1968 järjestetystä Vietnam-mielenosoituksesta. Häiriötä aiheuttivat tosin vastamielenosoittajat. Noin 500 hengen (Supon arvio oli 250–300 henkeä) mielenosoittajien joukkoa seurasi nimittäin muutaman kymmenen vastamielenosoittajan joukko, jotka heittelivät marssin aikana kiinanpommeja ja kananmunia. Luultavasti kuvan (kuva 3) poliisinkin puku on tahriintunut kyseisistä kananmunista, sillä muun muassa Nitovuori muisteli kananmunien osuneen myös poliisiin.²⁶

Mielenosoituksen tapahtumat eivät kuitenkaan jääneet tähän, eivätkä vastamielenosoittajat suinkaan olleet ainoita häiriön aiheuttajia. Yhdysvaltain kansallispäivän mielenosoituksen aikana, tai oikeastaan sen jälkimainingeissa, poltettiin nimittäin USA:n lippu. Varsinaisen

marssin jälkeen Kaivopuiston Eteläsatamassa sijaitsevalla Rauhanpatsaalla pidettiin puheita. Erään puheen aikana suuri kotitekoinen patsaan juurelle kiinnitetty Yhdysvaltojen lippu sytytettiin liekkeihin. Lipun tekijä sekä neljä muuta pidätettiin ja heitä kuulusteltiin vielä seuraavana päivänä.²⁷ Tekoa seurasi mediakohu, keskusteluja ja virallinen anteeksipyyntö.

Suomen ulkoministeriö esitti Yhdysvaltain suurlähetystölle valittelunsa lipun poltosta. Tekoa myös paheksuttiin lehdistössä yli puoluerajojen vasemmalta oikealle: ensimmäisten paheksujien joukossa oli itsekin mielenosoituksessa mukana ollut Paavo Lipponen. Kovimmin tekoa arvosteli *Kansan Uutisten* pakinoitsija Juorkunan Jussi (Kerttu Kauniskangas), jonka mielestä polttaminen oli väkivallan symboli.²⁸ Myös rauhanliikkeen marssijoiden johtohahmoihin kuulunut, barrikadimaisteriksi kutsuttu Pentti Järvinen korosti olevansa nimenomaan ei-väkivaltaisten mielenosoitusten kannalla. Hän kuitenkin tähdensi mielenosoitusten tehtävän olevan provosointi ja yhteiskunnan herättely: oli tehtävä selvä ero mielenosoituksen ja ulkoilmakokouksen välillä.²⁹

Marssijoille mielenosoitukset olivat yksi olennainen ulkoparlamentaarisin toiminnan keino, jossa taiteiltiin jatkuvasti provosoinnin ja ilkvallan välimaastossa. Uusia vaikuttamisen keinoja haettiin: syömälakkoja kokeiltiin (onnistuneesti) ja Vietnam-mielenosoituksissa harjoiteltiin uusia menetelmiä, kuten ketjussa juoksemista ja rytmikästä iskulauseiden huutoja. Tähän kuului myös kunnian symboleiden – kuten Yhdysvaltojen lipun – arvon riisto, selitti marssijoiden joukkoon kuulunut Ilkka Taipale.³⁰ Nämä tekniikat kuitenkin hajottivat jo entisestään hajanaista rauhanliikettä: mielenosoitukset muuttuivat lipun polttamisen jälkeen rajummiksi ja maltillisimmat alkoivat vetäytyä toiminnasta pois.³¹

Jo tätä ennen, keväällä 1968 mielenosoitukset näyttivät saaneen radikaalimpia muotoja (kuva 4). Kuva on otettu 23. toukokuuta 1968, jolloin Helsingin FNL-ryhmä järjesti mielenosoituksen Helsingissä Vietnamin sotaa vastaan. Mielenosoituskulkue lähti Hakaniemestä ja marssi Senaatintorille. Tämän jälkeen osa joukosta jatkoi USA:n lähetystölle, jota piirrettiin puolentoista tunnin ajan. Kuvassa näkyy nujakointia, Che Guevaran kuvia ja ”Viva FNL” –kylttejä. Kuvan tunnelma on kaoottinen ja levoton. Huomattavaa on, että toisin kuin edeltävissä kuvissa, tämän kuvan keskiössä on myös naisia. Mielenosoitusten ja rauhantyön sukupuolijakaumaa on tutkittu vähän, mutta pienen otoksen perusteella naisten ja miesten määrä on mielenosoituksissa ollut melko tasainen.³² Muutenkin naisten osuus rauhantyössä on ollut merkittävä.

Toukokuinen FNL-mielenosoitus päättyi jatkoihin, kun Yhdysvaltain lähetystöä piirittäneestä joukosta osa lähti mielenosoituksen jälkeen omille teilleen ”hillumaan” maolaisten innostamana. He polttivat Esson huoltoaseman lipun, tunkeutuivat *Helsingin Sanomien* kirjapainoon ja riehuivat siellä. Maolaisia tutkineen Pirkko-Liisa Kastarin mukaan samat ihmiset valtasivat raitiovaunun vaatien kävelykatuja ja kieltäytyen maksamasta matkasta. Lisäksi yksi ryhmän johtajista hilasi punaisen lipun *Uuden Suomen* lipputankoon. Nämä mielenosoituksen ”jatkot” olivat eräänlainen koe, jossa selvisi että nuorisossa oli valmiutta totuttua rajumpaan toimintaan. Ne alkoivat toteutua Punaisten lauantaiden merkeissä.³³

Yhdysvaltain Vietnamin hyökkäyspolitiikan vastaisia Punaisia lauantaita alettiin järjestää lauantaisin kesällä 1968, Pariisin mellakointien innostamana. Aluksi Punaisten lauantaikeskittivät Vietnamin sodan vastustamiseen, mutta alkoivat hiljalleen suuntautua laajemmin Yhdysvaltojen imperialismin ja Suomen kapitalismin kritisointiin.³⁴ Ilkka Taipale näki, että nimenomaan Punaisten lauantaiden järjestäminen oli Sadankomitean hävinneen

Commented [ML2]: lopussa punainen lauantai on Punainen lauantai – pitäisikö se olla isolla vai miten? LIISA: vaihdoin nyt Punaisiksi lauantaisiksi, ok?

”marssilinjan” lopullinen tappio: mielenosoituksia alkoi olla liikaa. Ne eivät houkutelleet enää ihmisiä mukaan entiseen ja tapaan. Lopulta Punaisista lauantaista muotoutui Taipaleen mukaan ”omalaatuinen paraati, kuin vahdinvaihdos linnan edessä”.³⁵ Joka tapauksessa mielenosoituskesä 1968 huipentui näihin.

Tšekkoslovakian tapahtumat elokuussa 1968 siirsivät huomion Vietnamista lähemmäs Eurooppaan. Itse asiassa miehityksen vaikutus Vietnam-toimintaan saattoi olla suurempikin: Pentti Järvinen esimerkiksi näki, että kesti pari vuotta ennen kuin toiminta nousi taas jaloilleen.³⁶ Ainakin FNL-ryhmän Vietnam-toiminta jäi vuodeksi tauolle.³⁷ Vietnam-mielenosoitukset myös rauhoittuivat ja toiminta alkoi siirtyä nuorison osaltakin laajempaan solidaarisuustyöhön.

Joka tapauksessa Suomessakin nuoriso osittain Vietnamin sodan vastustamisen innostamana ryhtyi radikaaleihin mielenosoituksiin. Nuoret olivat valmiita vastarintaan ja provosointiin, osa myös väkivallan mahdollisuuteen. Julkisella tasolla ilkivalta ja väkivalta tuomittiin kuitenkin laajasti. Suomen mielenilmaukset pysyivät suhteellisen kesyinä verrattuna muuhun maailmaan, kiitos mielenosoittajiinkin juurtuneen laillisuusperinteen ja Suomen Poliisin maltillisen toiminnan.³⁸ Jyrkkää vastakohta-asetelmaa ei päässyt syntymään, vaikka jonkinlainen vastakkainasettelu nuorison ja vallanpitäjien välillä olikin.

Radikaaleille nuorille löytyi tilaa myös puoluetoiminnasta, esimerkiksi Suomen Kommunistisesta Puolueesta. Myös työväestön kanssa syntyi yhteistyötä. SKDL:n kansanedustaja ja mielenosoittaja Jorma Hentilä tulkitsi 1970, että ennen Vietnam-mielenosoituksia työväestö ei ollut kokenut nuorten ajamia kansainvälisiä kysymyksiä itselleen tärkeiksi. Hentilän mukaan kuitenkin Vietnamin sodan kohdalla imperialismin,

kapitalismin ja niitä symbolisesti edustavan Yhdysvaltojen vastustus tuli työväestöäkin lähelle niin, että sodan vastaisissa mielenosoituksissa oli mukana myös työväestöä.³⁹ Onkin todennäköistä, että kansainväliset solidaarisuuskysymykset ja rauhanliike lähensivät työväenliikettä ja nuorisoa. Kun radikalisoituvalla nuorisolla kansainvälinen solidaarisuus oli ehkä ensisijainen kysymys, työväestöllä se oli työväenasia ja kansainväliset taistelut tulivat sen jälkeen tai sen rinnalla.

Toisaalta radikaali nuoriso oli 1960-luvulla pettynyt vanhaan vasemmistoon, joka oli Pertti Järvisen mukaan ”unohtanut juuri tämän työväenliikkeen alkuperäisen tehtävän – muuttaa järjestelmä”.⁴⁰ Samalla nuorison mielenosoitusten uudet, radikaalimmat ja provosoivammat muodot ja tavat myös hämmensivät työläisiä, sillä työväenliikkeen marssiperinne oli varsin vakava ja harras. Vietnam-mielenosoituksissa nuorison ja työväestön rauhanmarssit kuitenkin yhdistyivät jonkin verran.⁴¹ Esimerkiksi eräässä mielenosoituksessa ansiotyössä olevia oli osallistujista melkein puolet, 46 %, opiskelijoita ja koululaisia loput.⁴²

Ehkä osaksi Vietnam-toiminnan myötä työväenliike ja opiskelijat lähenivät toisiaan. Totta on ainakin, että opiskelijat alkoivat 1970 lähtien liittyä työväenpuoleisiin.⁴³ Osaksi tämä radikaali nuoriso siirtyikin 1970-luvulla Suomen Kommunistisen Puolueen vähemmistön, taistolaisten riveihin. Taistolaiset ja vasemmisto ylipäättään osiltaan omivat rauhanliikettä ja Vietnam-toimintaa, mutta solidaarisuustoiminta jatkui myös laajemmalla pohjalla.

Muu toiminta Vietnamin hyväksi: peltikattoja ja lääkkeitä

Vaikka räväkimmät mielenosoitukset Vietnamin sotaa vastaan järjestettiin 1960-luvulla, jatkui toiminta Vietnamin hyväksi seuraavallakin vuosikymmenellä. Mieltä oli osoitettu vuodesta 1965 lähtien ilman sen kummempaa menestystä, mutta siitä huolimatta mielenilmauksia, erilaisia rahankeräyksiä ja kampanjoita järjestettiin vielä 1970-luvulla. Varsinkin kaikessa vasemmistolaisessa toiminnassa keskeinen solidaarisuustyön kohde oli Vietnam. Niin myös lasten pioneeritoiminnassa – SKP:n varapuheenjohtaja Taisto Sinisalo määräitti 1970-luvun puolivälissä pioneeriohjaajien tärkeäksi tehtäväksi kansainvälisen solidaarisuuden kasvattamisen.⁴⁴ Muun muassa Vietnam-työ pilkottiin niin pieniin asioihin, että lapset pystyivät niitä ymmärtämään ja tekemään. Esimerkiksi Etelä-Vietnamin vapautusrintaman Suomen edustaja Tran Van Hue vieraili pioneerien leireillä kertomassa Vietnamin kansan taistelusta ja elämästä. Opettipa hän erään kerran leiriläisille vietnamilaisten pioneerien leikin, jossa yhdisteltiin monia sissien sademetsissä tarvitsemia taitoja, nopeutta mutta myös hiljaista liikkumista. Jännittävästä ja vaativasta leikistä tuli pioneeriohjaaja Katja Kiesslingin mukaan yksi suosituimmista aktiviteeteista vuosien ajaksi.

⁴⁵ Näillä keinoilla Vietnamin kansan taistelusta tehtiin samastuttavaa ja helposti ymmärrettävää. Myös solidaarisuuskeräysten tarpeet olivat hyvin konkreettisia: niissä kerättiin lääkkeitä, vaatteita, säilyviä ruokatarvikkeita sekä rahaa ravintoon ja peltikattoihin.⁴⁶

Esimerkiksi Tampereella otetussa kuvassa SKP:n tamperelaiset Martti Nurminen ja Marja-Leena Kanerva ovat torilla kampanjoimassa Vietnamin puolesta. (Kuva 5) Kuvan ottamisen ajankohdasta ei Kansan Arkistosta löydy tarkasti tietoa, mutta luultavasti se on otettu vuonna 1972, sillä Nurminen ja Kanerva kampanjoivat Nguyen van Troi -lastensairaalan rakentamiseksi Vietnamin Hanoiin. Kuvassa Nurminen kantaa kädessään van Troin kuvaa esittävää kylttiä, jonka alle on kirjoitettu keräyksen tilinumero ja Kanerva näyttää kertovan kampanjasta ohikulkijalle.

Nguyen van Troi -lastensairaalan keräys olikin yksi kansainvälisen nuorison projekteista. Suomessa esimerkiksi Teiniliitto organisoivat taksivärkkikeräyksen kampanjan hyväksi vuonna 1972. Koko lastensairaalan keräyksen organisoi Rauhanpuolustajat, mutta keräyksessä oli Suomesta mukana kaiken kaikkiaan 25 järjestöä. Keräyksellä oli myös suuret tavoitteet: kaiken kaikkiaan tavoitteena oli kerätä 500 000 markkaa.⁴⁷ Cay Sevónin mukaan keräys tuotti kaiken kaikkiaan valtavat miljoona markkaa, joten se oli oikea menestys.⁴⁸

Samana vuonna 1972 Suomi-Vietnam-seura organisoivat Avustusjuna Vietnamiin -keräyksen, jossa Teiniliitto, joka oli 1960-luvulta lähtien suuntautunut entistä enemmän kehitystyöhön, oli jälleen mukana.⁴⁹ Yhdysvaltain joulupommitukset 1972 saivat aikaan valtavan kansainvälisen vastalauseiden myrskyn ja vahvistivat Vietnam-toiminnan merkitystä. Suomi-Vietnam-seuran puheenjohtaja Erkki Arhimäki tulkitsi onnistuneen lastensairaala-keräyksen olleen esimerkki, joka velvoitti jatkamaan työtä. Seuraavan kampanjan tarkoituksena oli kerätä varoja, joilla hankittaisiin muun muassa lääkkeitä ja koulutarvikkeita. Myös tavaralahjoituksia kerättiin ja kaikki tämä oli tarkoitus toimittaa perille rautateitse.⁵⁰

Avustusjuna Vietnamiin -keräys näkyy myös Suomen Rauhanpuolustajien kokoelmiin kuuluvassa kuvassa (kuva 6). Siinä raitiovaunun vieressä seisoo joukko keräyksen osallistujia. Kuvassa vasemmanpuoleisena seisoo nainen keräyksen kyltin kanssa, mutta huomio kiinnittyy kuvan keskiössä kitaran kanssa seisovaan mieheen ja hänen viereiseen laulaja ja näyttelijä Kristiina Halkolaan. Vietnamin sodalla oli suuri vaikutus myös poliittiseen laululiikkeeseen. Se tarttui aiheeseen vuonna 1972 albumilla *Elämme Vietnamin aikaa*, jonka yksi solisti oli juuri Halkola.⁵¹ Näkökulma oli vahvasti Yhdysvaltojen vastainen ja Pohjois-Vietnamin puolella, oikeastaan jopa sen armeijan käymistä taisteluista avautuva.

Suurin osa levyn lyriikoista on nimittäin vietnamilaisten runoilijoiden teksteistä käännettyjä ja runollisista teksteistä siirrytään silmänräpäyksessä verisiin taistelulauluihin – rauha ei ollut levyllä käytetty sana.⁵²

Poliittinen laululiike toi Vietnam-toiminnalle näkyvyyttä ja keräykset olivat menestyksekkäitä. Vietnam-toiminnassa keräyskohteet olivat hyvin konkreettisia, mikä oli varmaankin yksi syy keräysten menestykseen. On myös muistettava, että Vietnam-solidaarisuustoiminta ei ollut enää 1970-luvulla ainoastaan vasemmiston puuhaa. Toiminnassa humanitääriset tavoitteet olivat etusijalla ja rajaa järjestöissä vedettiin oikealle ja vasemmalle. Toiminnan ulkopuolelle jäivät esimerkiksi Kekkonen vastustajat ja maolaiset.⁵³ Myös tässä saattoi olla avain siihen, että Suomessa radikaalienkin toiminta säilyi suhteellisen rauhallisena: nuorisolle tärkeästä Vietnam-solidaarisuustoiminnasta tehtiin yhteistä toimintaa, josta radikaaleimmat toimijat suljettiin ulos.

Riemullinen voitto

Pitkä työ Vietnamin puolesta lopulta palkittiin, kun keväällä 1975 Vietnamissa tapahtui melko nopeasti ratkaisevia käännteitä. Maaliskuussa pohjoisen joukot valloittivat Ban Me Thuotin kaupungin, joka oli alku koko Etelä-Vietnamin vapauttamiselle. Yksi Vietnamin sodan ratkaisevimmista ja viimeisimmistä taisteluista päättyi Pohjois-Vietnamin ja FNL:n voittoon Saigonin antautuessa 30.4.1975. Siellä sijaitsevan presidentin palatsin salkoon nousi Etelä-Vietnamin väliaikaisen vallankumoushallituksen lippu. Yhdysvaltojen joukot hätäevakuoitiin kaupungista kymmenien tuhansien etelävietnamilaisten siviilien kanssa.

Saigon merkitsi sodan loppumista – esimerkiksi SKP:n vähemmistön *Tiedonantaja*-lehdessä riemuittiin näyttävästi 35 vuotta kestäneen vapaustaistelun olevan ohi.⁵⁴

Vapunpäivänä vasemmistolla oli siis aihetta juhlaan: maailmassa oli yksi vaarallinen sotapesäke vähemmän ja USA:n imperialistinen politiikka oli kokenut karvaan tappion. Katja Kiessling on kuvannut vapunpäivää 1975:

Vietnam-solidarisuuden huippuhetki, jolloin koki itsensäkin vähintään voittajaksi, ja jolloin sai huutaa varhain vappuaamuna täysin sydämin sen kunniaksi, oli vapunpäivän aamu 1975. Se oli oikein juhlien juhla – ja vappumarssilla sen tunti. Kuluneina vuosina oli marssittu marsseja rauhan puolesta ja Vietnamin puolesta ja noissa marsseissa oli ollut tuhansia ihmisiä, mutta tuona vapunpäivänä oli marssilla olo todella riemullista.⁵⁵

Ilo ja riemu olivat siis valtavia, niin Vietnamin kansan kuin kaikkien muiden Vietnamin puolesta taistelleiden puolesta. Voitto nähtiin Vietnamin kansan vapautuksena ja FNL-sissien sitkeän taistelun voittona. Tämä voitto oli symbolinen monella tapaa. Vasemmistolle Vietnamin voitonpäivä osui vielä monella tavalla merkitykselliseen vapunpäivään. Kommunistien juhlan aiheena oli myös toinen Voitonpäivä, sillä keväällä 1975 juhlittiin paitsi Vietnamina, myös ”Hitler-fasismien kukistumista 30 vuotta sitten”.⁵⁶

Suuren juhlan kunniaksi *Tiedonantajassa* julkaistiin Aulikki Oksasen runo ”Vietnamin vapautuksen päivänä”:

Kaukana pohjoisessa maassa,
kaadan maitoa lapsen mukiin
aamulla, varpusten laulaessa,
pölyisellä parvekkeella

Lapsi, puhelu ei ole sinulle,
Varo ettei maito läiky
Varo... mitä isä huutaa
meille puhelimen luota?
Onko se totta?

Saigon vapautettu?
Saigon vapautettu!

Lapsi juoksee, muki heiluu
Muki heiluu, maito läikkyy.
Maito läikkyy, läikkyyköön!
Ilo läikkyy, sydän läikkyy.

Ymmärrätkö, pieni tuima
kukkamekkoon puettu myrsky,
miten suuren voiton saimme!
Miten kansa, niin kuin pilven
siivet saanut vuorijono
vyöryi läpi raivoavan
verenmustan yön ja kasvoi
korkeutta niin kuin taivaan
huikeassa lakeudessa
kohoavat kuulaat huiput.
Ymmärrätkö, ymmärrätkö
tätä oikeuden juhlaa,
tätä veljeyden voimaa?
Ymmärrätkö, jääräpäinen
kuhmuotsa tyttäreni,
miten uudet Voiton Päivät
synnyttävät maailman kevään.⁵⁷

Oksasen runosta paistaa riemu, joka kaukaisen maan kansan ja Saigonin vapautuksesta syntyi. Runon ilmaisu, ”suuri voitto”, ”oikeuden juhla” ja ”veljeyden voima” kertovat, että Vietnamin sissien voitto koettiin yhteisenä, rohkean kansan voittona ympäri maailmaa. Runon päätös, jossa syntyvät uusien voiton päivien ja uuden maailman kevään syntymisestä, ilmaisee toivoa, jonka Vietnamin tapahtumat loivat.

Solidaarisuustyö ei ollut suinkaan ohi. Varsinkin *Tiedonantajassa* korostettiin, että Uuden Vietnamin rakennustyö on alkanut, eli solidaarisuustyö, aineellinen ja tekninen apu olivat Vietnamille tärkeämpiä kuin koskaan.⁵⁸ Pioneerityö jatkoi jälleenrakennuksen tukemista. Myös Suomen hallitus oli päättänyt jo 1972 tunnustaa Pohjois-Vietnamin eli Vietnamin

demokraattisen tasavallan. Vietnam oli ollut Suomen kehitysyhteistyökumppani vuodesta 1973 lähtien.

Vietnamin sodan loppuminen saattoi koitua jollakin lailla nuortaistolaisen liikkeen ja laululiikkeen kohtaloksi. Ilman taiteilijoita ja laululiikettä ei solidaarisuusliike olisi kasvanut niin isoksi kuin se oli. Toisaalta tuki oli molemminpuolista. Agit Prop -kokoonpanon perustajiin kuuluva Pekka Aarnio on muistellut:

Poliittinen liike selvästi stagnoitu, alkoi jähmettyä ja ritualisoitua. Aito aatteellinen, vallankumouksellinen innostus siis hiipui, poliittinen painopiste alkoi olla konkreettisissa vaatimuslistoissa, joita on aika vaikea pukea hyväksi biisiksi. Toisaalta suuret solidaarisuusliikkeet, kuten Vietnam sodan päätyttyä siellä, myös laimenivat. Ois voinut kuvitella, että Etelä-Afrikka olis noussut tilalle, mutta se tapahtui vasta 80-luvulla. Riippumatta siitä oliko se liike menettänyt sanottavansa, mihin en ihan usko, mutta toiminnan luonne ja sen vääjäämätön ritualisoituminen, se puri ensimmäisenä taiteelliseen luovuuteen.⁵⁹

Kun kansainväliset solidaarisuusliikkeet vähitellen hiljenivät, keskityttiin enemmän järjestötoimintaan ja kansalliseen politiikkaan. Nuorison liikehdintä hiipui Vietnamin jälkeen. Sodat eivät kuitenkaan loppuneet, eivät edes Vietnamista.

Vietnam jaksoi kiinnostaa vielä helmikuussa 1979, jolloin jälleen joukko ihmisiä kokoontui osoittamaan solidaarisuutta Vietnamin kansalle, kun Kiina hyökkäsi Vietnamiin. Kimmo Rentolan ottamassa kuvassa kulkue järjestäytyy Hakaniemen torilla. Kuvan (kuva 7) keskiössä oleva suuri banneri tekstillä ”Kädet irti Vietnamista” on kantajineen valmiina johtamaan kulkuetta. Kuvasta poissa on kuitenkin 1960-luvun mielenosoituskuviissa esiintynyt uho ja provosointi. Tässä vaiheessa rauhanliike oli ehkä aikuistunut ja rauhoittunut.

Lopuksi

Vietnam ja muut kansainväliset taistelut olivat olennainen osa 1960–70-lukujen nuorten aktivoitumista, politisoitumista ja radikalisoitumista. Kansainvälinen solidaarisuustyö ei suinkaan rajoittunut vain Vietnamiin, vaan sai jatkoa muissa kamppailuissa, kuten Chilen solidaarisuustyössä. Vietnamin sota ja sodanvastainen toiminta yhdistyivät saumattomasti. Sodanvastainen työ ulotettiin mielenosoituksista rahankeräykseen, koululaistoimintaan ja lasten pioneerityöhön. Toisaalta taistelu, joka alkoi Vietnamin sodan vastustamisesta, laajeni esimerkiksi Punaisten lauantaiden kautta laajemmin Yhdysvaltojen imperialismin ja kotimaisen kapitalismin vastustamiseen.

Monissa tapauksissa Vietnam radikalisoi samalla kun vanhempi sukupolvi tuntui väheksyvän Vietnamin sotaa ja sen vastaista taistelua. Esimerkiksi Kimmo Rentola on kuvannut nuortaistolaisten, ”ratavarren ryhmän” synnyn taustalla olleen nimenomaan kolmannen maailman, Vietnamin, Kiinan ja Kuuban tuleminen lähelle. Avoin, aseellinen tuki kolmannen maailman vapautusjärjestöjen kamppailulle nähtiin mahdollisuutena.⁶⁰ Myös entisten naistaistolaisten haastatteluaineistossa kolmas maailma ja nimenomaan Vietnam nousee esiin aktivismin alkusysäyksenä. Vietnamin sodan vastustaminen ei varsinaisesti synnyttänyt radikaalia toimintaa, mutta houkutteli mukaan massaa, josta syntyi myöhemmin äänekäs ja näkyvä, taistolaisiksi kutsuttu, opiskelija- ja kulttuuriliike.⁶¹

Vietnamin sota oli yksi kansainvälinen epäkohta, jonka nuoriso halusi korjata. Maailmaa, jossa jotakin Vietnamin sodan tapaista tapahtui, oli muutettava. Globaali sodanvastainen toiminta ja varsinkin vuoden 1975 voitto loi nuoriin uskoa, että he tekivät jotakin merkityksellistä. Vietnamin sota ei suinkaan ollut ainut sota, joka nuorison elämässä oli

läsnä: elettiin kylmän sodan aikaa ja samaan aikaan Suomessa käsiteltiin vuoden 1918 sisällissodan tapahtumia, joita ei tuotu esiin kouluopetuksessa eikä monessa kodissa.

Mielenosoitukset ja yhteiskunnan polarisoituminen ovat jälleen ajankohtaisia kysymyksiä. 2000-luvulla Suomessa keskustelua aiheuttivat esimerkiksi Smash Asem -mielenosoitukset, 2010-luvulla taas kiakkovieras-juhlat ja muut itsenäisyyspäivän mielenilmaukset. Vuonna 2015 ja 2016 keskustelua ovat aiheuttaneet katupartiot, Rajat kiinni -mielenosoittajat ja heidän vastustajansa, joiden yhteenotot ovat kärjistyneet lähinnä poliisien ja mielenosoittajien välillä. Poliisin ja mielenosoittajien toiminnasta käydään jatkuvaa dialogia, joka toistaa myös 1960–70-lukujen keskustelun teemoja.⁶²

Mielenosoitusten yksi tehtävä oli luoda vastajulkisuutta ja tiedottaa ongelmista, joista tiedotusvälineet eivät puhuneet. Tämä onnistui, sillä 1960-luvun loppuun mennessä Vietnam-kysymys oli läpäissyt suomalaisen julkisuuden.⁶³ Vietnamin puolesta taistelevat nuoret pitivät pinnalla asioita, jotka muuten olisivat saattaneet jäädä suurelta yleisöltä huomaamatta tai unohduksiin.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Haastattelut

Kuuden anonyymien entisen taistolaisessa liikkeessä toimineen naisen haastattelut, tehty vuosina 2012–2013 ja 2015. Haastattelija Liisa Lalu. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Kuvaluettelo

Kuva 1: Sadankomitean mielenosoitus USA:n lähetystön edessä, 1965, Helsinki, Yrjö Lintunen. II.8. Muut mielenositukset, Kansan Arkisto.

Kuva 2: Sadankomitean mielenosoitus USA:n lähetystön edessä, 1965, Helsinki, Yrjö Lintunen. II.8. Muut mielenositukset, Kansan Arkisto.

Kuva 3: Poliisi ja tahriintunut virkapuku, 1968, Helsinki, Yrjö Lintunen. II.8. Muut mielenosoitukset, Kansan Arkisto.

Kuva 4: FNL-ryhmän mielenosoitus, 1968, Helsinki, Jarmo Laakia. Työväen Arkisto.

Kuva 5: Keräys Nguyen van Troi -lastensairaalan rakentamiseksi, 1970–1979, Tampere, Harjusolan Kuva. Tiedonantaja-lehti. II.8. Muut mielenosoitukset, Kansan Arkisto.

Kuva 6: Avustusjuna Vietnamiin -keräys raitiovaunun vieressä, 1970-l, Helsinki, Suomen Rauhanpuolustajat ry. II.8. Muut mielenosoitukset, Kansan Arkisto.

Kuva 7: Vietnamin sodan vastainen mielenosoitus, kulkue järjestäytyy Hakaniementorilla, 1979, Helsinki, Kimmo Rentola. II.8. Muut mielenosoitukset, Kansan Arkisto.

Lehdet

Kansan Uutiset 1968

Suomen Sosialidemokraatti 1968

Tiedonantaja 1975

Lehtiartikkelit

Similä, Ville: ”Kun Iranin šaahi tuli Suomeen, Kekkonen pääsi kalaan, Erkki Tuomioja putkaan ja kuvanveistäjä Eila Hiltunen Teheraniin”. *Helsingin Sanomat* 24.12.2015.

Kirjallisuus

Ahonen, Risto Olavi: *Teinien taksvärkki – ykskaks maailma paremmaks!* Poliittisen historian pro gradu -työ, Helsingin yliopisto 2000.

Berggren, Camilla & Lydén, Marianne: *Nyttiga idioter? Unga idealister, Lenin och sjuttioalet.* Södreström, Keuruu 2009.

Bonsdorff, Johan von: *Kun vanha vallattiin.* Tammi, Helsinki 1986.

Forss, Timo Kalevi: *Toverit herättää: poliittinen laululiike Suomessa.* Into, Helsinki 2015.

Hallman, Kristiina: *Tottelisinko? Suomalaista Sadankomiteaa vuodesta 1963.* Suomen Sadankomitealiitto ry, Vaasa 1986.

Heinonen, Linda: *”Chilen kansa ei ole yksin.” – Suomalaisen Chile-solidarisuusliikkeen nousu Chilen vuoden 1973 vallankaappauksen jälkeen.* Historian pro gradu -työ, Tampereen yliopisto 2013.

Hentilä, Jorma A.: *Tavoitteet ja toteutus. Mielenosoitukset ja poliisi 22–25.6.1970.* Suunta no: 10, Otava, Helsinki 1970, 25–38.

Kallinen, Timo: *70-luku. Pitkä 70-luku – valokuvia ja muistikuvia.* Toim. Veikko Koivusalo & Timo Kallinen. TA-tieto, Helsinki 2000, 6–16.

Kallinen, Timo & Koivusalo, Veikko (toim.): *Pitkä 70-luku – valokuvia ja muistikuvia*. TA-tieto, Helsinki 2000.

Kastari, Pirkko-Liisa: *Maolaiset 1960-luvun nuoret, jotka joutuivat marginaaliin*. 2000. (<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/component/content/article?id=549>. Haettu 4.3.2016).

Kastari, Pirkko-Liisa: *Mao, missä sä oot? Kiinan kulttuurivallankumous Suomen 1960-luvun keskusteluissa*. SKS, Bibliotheca historica 65, Tampereen yliopisto, Tampere 2001.

Kiessling, Kaija: ”Olisi siitä ainakin se hyöty, ettei olisi rotusortoa!” *Pitkä 70-luku – valokuvia ja muistikuvia*. Toim. Veikko Koivusalo & Timo Kallinen. TA-tieto, Helsinki 2000, 164–169.

Kontula, Anna: *Kuollut muttei kuopattu. Taistolaisuus ja miten sitä muistetaan*. Sosiologian pro gradu -työ, Tampereen yliopisto 2002.

Klimke, Martin: *Other alliance. Student protest in West Germany and the United States in the global sixties*. Princeton University Press, Princeton & Oxford 2010.

Kärenlampi, Paavo: *Taistelu kouludemokratiasta. Kouludemokratian aalto Suomessa*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1999.

Lalu, Liisa: *"Eespäin, eespäin tiellä taistojen,rinta rinnan astukaamme siskot, veikot!" – 1970-luvun nuortaistolaisuus entisten taistolaisnaisten muistamana*. Kulttuurihistorian pro gradu -työ, Turun yliopisto 2014.

(<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201502161602>. Haettu 11.3.2016)

Lalu, Liisa: "Olisit edes sosiaalidemokraatti!" Perhe, isäkapina ja äitien roolimalli entisten nuortaistolaisten tyttöjen muistamana. *Kasvatus & Aika* 1/2016

http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=751

Miettunen, Katja-Maria: *Menneisyys ja historiakuva. Suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona*. Bibliotheca Historica 126, Helsinki 2009.

Mikkonen, Hilla & von Bagh, Pyry: Ei sodalle! Vietnamin sodan nostattama kansainvälinen rauhanliike. *Ennen ja Nyt – Historian tietosanomat* 1/2016

(<http://www.ennenjanyt.net/2016/02/ei-sodalle-vietnamin-sodan-nostattama-kansainvalinen-rauhanliike>. Haettu 3.3.2016.).

Mäki, Mari-Anne: *Lautanen Guatemalan verta: TRICONT kolmannen maailman asialla 1960- ja 1970-lukujen Suomessa*. Sosiologian pro gradu –työ, Jyväskylän yliopisto 1998.

Nitovuori, Bjarne: *Barrikadimaisteri. Pentti Järvinen ja 1960-luvun marsijat*. Into Kustannus, Helsinki 2013.

Oksanen, Aulikki: Kenen joukoissa seisot? ja vähän taustaa laulutekstille. *Pitkä 70-luku – valokuvia ja muistikuvia*. Toim. Veikko Koivusalo & Timo Kallinen. TA-tieto, Helsinki 2000, 128–129.

Rentola, Kimmo: Nuortaistolaisuuden synty I. Ratavarren ryhmä ja muut varhaiset nuorleninistit (1967). *Politiikka* 32 4/1990, 243–260.

Rentola, Kimmo: Vuoden 1968 radikaali sukupolvi. *Täältä tulee nuoriso! 1950–79*. Toim. Kai Häggman. WSOY, Porvoo 2006, 160–180.

Rentola, Kimmo: Terrorismi ja kommunismi. *Suomi – Terrorismi – SUPO. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Toim. Anssi Kullberg. Werner Söderström osakeyhtiö, Helsinki 2011, 126–135.

Taipale, Ilkka: Hiljaa – kun osoitatte mieltä. *Mielenosoitukset ja poliisi 22.–26.6.1970*. Suunta no: 10. Otava, Helsinki 1970, 7–24.

Tuominen, Marja: ”Me ollaan kaikki sotilaitten lapsia”. *Sukupolvihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa kulttuurissa*. Otava, Keuruu 1991.

Sevön, Cay: Solidaarisuus auttoi. *Pitkä 70-luku – valokuvia ja muistikuvia*. Toim. Veikko Koivusalo & Timo Kallinen. TA-tieto 2000, 146–151.

Stammeier, Jenni: *Taistolaislauluista terrorismiin – Missä vaiheessa ääriliike tarttuu aseisiin?* (<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/02/07/taistolaislauluista-terrorismin-missa-vaiheessa-aariliike-tarttuu-aseisiin>. Haettu 3.3.2016)

Suominen, Tapani: *Ehkä teloitamme jonkun. Opiskelijaradikalismi ja vallankuymousfiktio 1960–1970-lukujen Suomessa, Norjassa ja Länsi-Saksassa*. Tammi, Helsinki 1997.

Vire-Tuominen, Mirjam: *Rauhaa rakentavaa työtä. Suomen rauhanpuolustajien viisi vuosikymmentä*. Demokraattinen sivistysliitto ry., Helsinki 2003.

Wahlberg, Henrik: Mielenosoittajan profiili. *Mielenosoitukset ja poliisi 22.–26.6.1970*.

Suunta no: 10. Otava, Helsinki 1970, 51–58.

¹ Liisa Lalun haastatteluaineisto.

² Liisa Lalun haastatteluaineisto.

³ Koivusalo & Kallinen, 2000, 171.

⁴ Rentola 2006, 170.

⁵ Ks. esim. Nitovuori 2013, 7.

⁶ Heinonen 2013, 48; Suominen 1997, 172. Ks. myös Mikkonen & von Bagh 2016.

⁷ Kallinen & Koivusalo 2000, 170.

⁸ Sevón 2000, 146.

⁹ Ks. Klimke 2009, 4–5.

¹⁰ Miettunen 2009, 61.

¹¹ Tuominen 1991, 151; Nitovuori 2013, 90. Johan von Bonsdorff on muistellut, että ensimmäinen Vietnam-mielenosoitus on järjestetty jo elokuussa 1964, mutta Nitovuori on epäillyt Bonsdorffin muistelleen sen sijaan helmikuussa 1965 järjestettyä mielenosoitusta, jossa vaadittiin Yhdysvaltojen sotajoukkojen poistumista Etelä-Vietnamista. Nitovuori 2013, 90; Bonsdorff 1986, 180.

¹² Nitovuori 2013, 97.

¹³ Ibid.

¹⁴ Nitovuori 2013, 97; ks. *Kansan Uutiset* 17.3.1964; Hallman 1968, 54.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Tuominen 1991, 151.

¹⁷ Nitovuori 2013, 8.

¹⁸ Oksanen, 2000, 129.

¹⁹ Hallman 1986, 94; Hentilä 1970, 32–33.

²⁰ Hallman 1986, 94; ks. *Suomen Sosialidemokraatti* 15.12.1968.

²¹ Sevón 2000, 147.

²² Ahonen 2000, 43; Vire-Tuominen 2003, 239.

²³ Kallinen 2000, 14.

²⁴ Tuominen 1991, 151–152.

²⁵ Kun Wolff perusteellisen alustuksen jälkeen ryntäsi mielenosoituksessa repimään maansa lippua lipputangosta, hän taakseen katsoessaan huomasi, ettei kukaan seurannut häntä. Nitovuori 2013, 129–130; Rentola 2011, 134, Tuominen 1991, 158–159; von Bonsdorff 1986, 192–194. Karl-Dietrich Wolff seikkaili itse asiassa ympäri maailmaa keskustelemasta aktivismista ja loi paljon yhteistyötä Yhdysvaltojen ja Länsi-Saksalaisen opiskelijaliikkeiden välillä. Wolff oli saanut paljon vaikutteita Yhdysvalloista ja sen civil rights movementista ja onnistui esimerkiksi luomaan laajan Black Panther solidaarisuusverkoston Eurooppaan. Maailmanlaajuinen Yhdysvaltain vastainen, kapitalismia ja imperialismia vastaan taisteleva rintama oli muidenkin haaveena. Ks. Klimke 2009, 104–107. Myös monet suomalaiset rauhanaktivistit ja opiskelijaradikaalit olivat käyneet saamassa oppia Ranskassa, Länsi-Saksassa ja Yhdysvalloissa. Ks. Tuominen 1991, 159.

²⁶ Nitovuori 2013, 135. Nitovuoreen mukaan oli tullut suorastaan tavaksi kesällä 1968, että mielenosoittajia seurasi muutaman kymmenen vastamielenosoittajan joukko. Vastamielenosoittajista tuli järjestyspoliisille varsinaisia mielenosoittajia suurempi vaiva heidän muuttuessaan kesän mittaan aggressiivisemmiksi. Bonsdorff on kertonut esimerkiksi mielenosoituksia organisoineen Pentti Järvisen joutuneen loppukesästä turvautumaan poliisikytyihin päästäkseen kotiinsa. Bonsdorff 1986, 191.

²⁷ Nitovuori 2013, 135.

²⁸ Ibid.

²⁹ Nitovuori 2013, 132–133.

³⁰ Taipale 1970, 13.

³¹ Miettunen 2009, 70.

³² Wahlberg 1970, 53. Wahlberg viittaa yhteen kyselytutkimukseen joka tehtiin Vietnamin sodan vastaisessa mielenosoituksessa ja siinä haastateltiin 167 osanottajaa, joka käsitti 5–6% perusjoukosta. Tutkimuksessa sukupuolijakauma oli siis tasainen, jonka lisäksi havainnoitiin, että ”vanhoja naisia oli jonkin verran vähemmän kuin vanhoja miehiä, nuoria tyttöjä taas enemmän kuin samanikäisiä poikia.” Osallistujien keski-ikä oli noin 23 vuotta.

³³ Kastari 2000, 2.

³⁴ Kastari 2001, 280–281; Miettunen 2009, 68; Nitovuori 2013, 138.

³⁵ Taipale 1970, 13–14.

³⁶ Nitovuori 2013, 147

³⁷ Bonsdorff 1986, 191.

³⁸ Ks. Rentola 2011, 134–135.

³⁹ Hentilä 1970, 26–27.

⁴⁰ Nitovuori 2013, 125.

⁴¹ Hentilä 1970, 28.

⁴² Wahlberg 1970, 54.

⁴³ Taipale 1970, 11.

⁴⁴ *Tiedonantaja* 9.1.1975.

⁴⁵ Kiessling 2000, 164.

⁴⁶ Solidaarisuus auttaa voittoon! -ilmoituksissa *Tiedonantaja*-lehdessä kerrottiin, että ”WWH tarvitsee kiireellistä apua äskettäin vapautetuille alueille” ruokatarvikkeita (kuten maitoa, margariinia ja vehnä jauhoja), vaatteita (kangasta ja huopia) ja lääkkeitä (mm. kaikenlaisia antibiootteja ja vitamiineja).

⁴⁷ Ahonen 2000, 84.

⁴⁸ Ks. Sevónin muistelmat tästä teoksesta.

⁴⁹ Kärenlampi 1999, 197; Ahonen 2000, 142.

⁵⁰ Ahonen 2000, 90; ks. *Teinilehti* 1/1973.

⁵¹ Levyn solisteina toimivat muutkin laululiikkeen tähdet, Aulikki Oksanen, Sinikka Sokka, Rea Mauranen ja Kaisa Korhonen. Sävellyksistä vastasivat Kaj Chydenius, Eero Ojanen ja Toni Edelman. Ks. Forss 2015, 216.

⁵² Forss 2015, 231.

⁵³ Ks. Sevónin muistelmat tästä teoksesta.

⁵⁴ *Tiedonantaja* 6.5.1975.

⁵⁵ Kiessling 2000, 165.

⁵⁶ *Tiedonantaja* 6.5.1975.

⁵⁷ *Tiedonantaja* 8.5.1975.

⁵⁸ Vietnamin asia koettiin muutenkin tärkeäksi jatkossa. *Tiedonantajassa* jatkuikin ahkerasti uuden Vietnamin rakentamisen seuraaminen ja USA:n toiminnan sättäminen.

⁵⁹ Koivusalo & Kallinen 2000, 189.

⁶⁰ Rentola 1990, 254–255. Ratavarren ryhmä oli yksi monista uusvasemmistoryhmistä, joita Rentola kutsuu nuorleninisteiksi, joista myöhemmin tuli myös taistolaisuuden ydinryhmää.

⁶¹ Ks. Berggren & Lydén 2009; Koivusalo & Kallinen 2000; Lalu 2014; Lalu 2016

⁶² Stammeier 2016.

⁶³ Ks. Tuominen 1991, 161.